

NIRVANA PIŠTOLJEVIĆ

RANI RAZVOJ DJETETA:

ŠTA TREBA ZNATI

RANI RAZVOJ DJETETA: ŠTA TREBA ZNATI

Autor: Nirvana Pištoljević

Izdavač: EDUS – EDUKACIJA ZA SVE
Mjedenica 34
Sarajevo, Bosna i Hercegovina
www.edusbih.org

Lektor: Elmedina Grobović

Dizajn: Mirna Česović

Štampa: Arch Design d.o.o. Sarajevo

Tiraž: 400 kom.

Godina izdavanja: 2015.

Sarajevo

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

159.922.7(035)
613.952/.954(035)

PIŠTOLJEVIĆ, Nirvana
Rani razvoj djeteta : šta treba znati / Nirvana
Pištoljević. - Sarajevo : EDUS, 2015. - 35 str. :
ilustr. ; 19 cm

Kor. nasl.

ISBN 978-9926-8005-4-3

COBISS.BH-ID 21952774

www.edusbih.org

www.unicef.ba

**Federalno ministarstvo
zdravstva**

**Federalno ministarstvo
obrazovanja i nauke**

**Federalno ministarstvo rada i
socijalne politike**

SADRŽAJ

POKAZATELJI TIPIČNOG RAZVOJA	4
RAZVOJNI POKAZATELJI I PODSTICANJE RAZVOJA KOD KUĆE	6
0-3 MJESECA	6
3-6 MJESECI	8
6-9 MJESECI	10
9-12 MJESECI	12
12-18 MJESECI	14
18-24 MJESECA (1,5 DO 2 GODINE)	16
2 - 3 GODINE	18
3 DO 4 GODINE	20
4 DO 5 GODINE	22
5 DO 6 GODINA	24
RAST I RAZVOJ DIJETETA KROZ PET RAZVOJNIH OBLASTI	26
RAZVOJNA KAŠNIJENJA	27
RAZVOJNI POREMEĆAJI	27
"NEŠTO NIJE U REDU"	28
JOŠ NEKOLIKO KORISNIH SAVJETA O RODITELJSTVU	30
KAKO UČITI KROZ IGRU	32
KAKO SVAKODNEVNE SITUACIJE PRETVORITI U PRILIKE ZA UČENJE	34
ZAŠTO JE BITNA RANA INTERVENCIJA?	35

POKAZATELJI TIPIČNOG RAZVOJA

Svako dijete se razvija u skladu sa svojim mogućnostima, tako da je teško precizirati kad će Vaše dijete naučiti određenu vještinu. Ove odrednice Vam nude osnovne ideje o napretku djeteta do pete godine života.

DO 7. MJESECA

- reagira na emocije drugih (smije se, plače)
- uživa u igri udvoje, u stanju je pronaći ovlaš skrivene predmete
- istražuje rukama i ustima; proteže se da uzme stvari koje su van domašaja
- služi se glasom da izrazi radost i negodovanje; guguče i brblja zvučne slogove.

DO 3.-4. MJESECA

- gleda sa interesovanjem i prati predmete koji se kreću
- prepoznaje ljude i predmete, smiješi se na zvuk Vašeg glasa
- počinje se smiješiti i u društvu drugih
- okreće glavu prema zvukovima.

DO 12. MJESECA (1 GODINA)

- voli ponavljati za drugima; pokušava imitirati zvukove
- voli jednostavne društvene igre kao „Sad ću da te uhvatim!“
- istražuje predmete i nalazi ih u igri skrivanja
- reaguje na „Ne!“; koristi jednostavnu mimiku, kao pokazivanje na predmete
- brblja sa promjenama u tonu; možda već koristi i jednostavne riječi („tata“, „mama“, „o-o“)
- okreće se prema osobi koja izgovori njegovo/njeno ime
- razumije nekoliko riječi

DO 2 GODINE:

- dijete imitira ponašanje drugih; razdragano je u prisustvu druge djece
- nalazi dobro skrivene predmete; pokazuje prstom na slike i predmete koje Vi imenujete
- počinje da sortira oblike i boje; da se igra jednostavnim igrama pretvaranja
- prepoznaje imena ljudi i predmeta; prati jednostavna uputstva
- služi se sa po dvije riječi da bi komuniciralo: „Još keksa?“

DO 4 GODINE:

- saraduje s drugom djecom; sve je maštovitije u izmišljenim igrama
- imenuje neke boje; razumije princip brojanja
- izgovara rečenice sa po pet-šest riječi
- može nešto ispričati; govori dovoljno jasno da ga i nepoznata osoba razumije
- prati uputstva koja se sastoje od tri komande; razumije „isto“ i „različito“

DO 3 GODINE:

- otvoreno izražava emocije, kojih sada ima širok spektar
- zna se služiti mehaničkim igračkama; igra se „kobajagi“ igara
- sortira predmete po obliku i boji, sparuje predmete sa njihovim slikama
- prati uputstva koja se sastoje od 2 ili 3 komande („Uzmi i odnesi ovo u sobu.“); koristi se jednostavnim frazama za komuniciranje s drugima: „Ide napolje, ljulja?“
- koristi se zamjenicama (ja, ti, mene) i nekim riječima u množini (autići, bojice)

DO 5 GODINA:

- želi da bude kao njegovi/njeni prijatelji; voli da pjeva, pleše i glumi;
- razlikuje stvarnost od mašte
- pokazuje sve veću nezavisnost
- može izbrojati deset i više predmeta i pogoditi bar četiri boje
- govori u rečenicama sa više od pet riječi; može nešto duže ispričati

0-3 MJESECA

RAZVOJNI POKAZATELJI I PODSTICANJE RAZVOJA KOD KUĆE

Pokazatelji tipičnog razvoja djeteta

- Reaguje na glasne zvukove (okreće glavu prema zvuku)
- Guče, oglašava se
- Počinje dizati glavu kada leži na stomaku
- Prinosi ruke ustima
- Plače kada želi nešto (glad, da se nosi, umor,...)
- Stišće i drži vaš prst u ruci
- Kada iz ležećeg položaja na leđima, bebu za obje rukice povučete u sjedeći položaj, glava ne «visi», ne dodiruje leđa
- Umiri se kada je uzmete u naručje
- Opušta tijelo i prilagođava ga zagrljaju kada se nosi (privija se uz Vas)
- Okreće glavu na obje strane dok leži na leđima

Šta Vi možete učiniti da potaknete razvoj djeteta

- *Mazite se, pričajte i igrajte se sa djetetom tokom hranjenja, oblačenja, kupanja*
- *Pružite djetetu dosta fizičkog kontakta i taktilni podsticaj (dodir)*
- *Obradujte se i nasmijte djetetu kada se oglasi, dajte mu neku povratnu informaciju, potvrdite da ste ga čuli*
- *Držite igračku iznad dječije glave i tražite da je dijete dosegne*
- *Šuščajte igračkom, zveckajte zvečkom sa lijeve i sa desne strane bebe da bi počela da okreće glavu ka izvoru zvuka*
- *Unosite se djetetu u lice i tepajte mu*
- *Stalno pričajte svom djetetu i obasipajte ga pažnjom*

3-6 MJESECI

Pokazatelji tipičnog razvoja djeteta

- *Proizvodi zvukove/oglašava se*
- *Počinje se smijati i reaguje na ljude*
- *Okreće glavu prema zvukovima/ reaguje na glasne zvukove*
- *Obraća pažnju na ljudska lica*
- *Ostvaruje kontakt očima*
- *Prati pogledom predmete koji se kreću*
- *Drži glavu samostalno*
- *Prinosi ruke i predmete ustima*
- *Prinosi noge ustima*
- *Poseže za igračkom sa jednom rukom dok leži na leđima*
- *Gura nogama predmete ili tvrdu podlogu kada ga držite uspravno*
- *Dok leži na stomaku, podiže i rukice i noge*
- *Drži zvečku kratko u ruci*
- *Okreće/prevrće se u oba pravca*
- *Obraduje se osobama koje poznaje*
- *Umiri se kad čuje zvukove, naročito glasove*

Šta Vi možete učiniti da potaknete razvoj djeteta

- *Mazite se, pričajte i igrajte se sa djetetom tokom hranjenja, oblačenja, kupanja*
- *Igrajte se svakodnevno s djetetom na podu na leđima i stomaku*
- *Obradujte se i nasmijte djetetu kada se oglasi*
- *Pričajte, čitajte, pjevajte djetetu svakodnevno kao vid povratne informacije, reagujte na njegovo/no oglašavanje*
- *Nekada imitirajte zvukove koje vaše dijete proizvodi, ali također koristite i jasan govor*
- *Igrajte se "skrivanja" iz vidnog polja (npr. „GDJE JE ____?“ sakrijte se, „EVO GA/JE.“*
- *Postavite igračke ispred djeteta kada je budno i leži na stomaku, šušajte i zveckajte igračkom da bi dijete poseglo za istom*
- *Dozvolite djetetu da istražuje predmete tako što ih stavlja usta*
- *Držite igračku iznad dječije glave i tražite da je dijete dosegne*
- *Držati dijete uspravno sa nogama na podu/tvrdoj podlozi dok mu pjevate/ pričate*
- *Imenujte djetetu svakodnevne predmete iz okoline*
- *Učvrstite dnevnu rutinu sa djetetom, s jasnim terminima za obroke i spavanje*
- *Držite igračku u vidnom polju djeteta i zvečite/šušajte istom dok je lagano pomjerate sa lijeva na desno i obrnuto da je dijete pogledom prati i okreće glavu.*

6-9 MJESECI

Pokazatelji tipičnog razvoja djeteta

- Prati pogledom predmete/ljude u pokretu
- Ostvaruje kontakt očima
- Pruža ruke ka roditelju
- Okreće se prema izvoru zvuka
- Poseže za predmetima koje uoči/želi
- Odaziva se na ime i okreće se prema glasovima
- Proizvodi zvukove koji zvuče kao: «da», «ga», «ka», «ba» (ili već da-da, ba-ba)
- Ima omiljenu igračku
- Počinje imitirati zvukove i gestikulacije/pokrete drugih
- Počinje kažipstom pokazivati
- Traži predmete kada ih sakrijete
- Podiže se u poziciju za puzanje (na koljena i dlanove)
- Držeći se za prste odrasle osobe, beba se diže u sjedeći položaj
- Održava ravnotežu u sjedećem položaju
- Istražuje rukama i ustima (stavlja predmete u usta)
- Udara predmetima od sto (druge predmete/površine)
- Voli se ogledati
- Maše ili bar reaguje na «pa-pa»
- Oglašava se/reaguje na muziku

Šta Vi možete učiniti da potaknete razvoj djeteta

- *Ponavljajte radnje-pokrete-glasove za djetetom*
- *Nastavite sa jasnim dnevnim rutinama*
- *Opišite predmete koji interesuju vaše dijete, koje pokazuje prstom*
- *Imitirajte zvukove i riječi koje Vaše dijete izgovara*
- *Tražite radnje koje želite da vidite umjesto da korite dijete (umjesto “prestani”= “vrijeme je za sjedenje”, “vrijeme je za jelo”)*
- *Učite dijete uzročno-posljedičnim vezama kroz kotrljanje lopte, guranje autića, “ubaciti/izvaditi” kocku iz kutije*
- *Potkrepljujte dijete kada brblja i igra se sa predmetima*
- *Čitajte djetetu svakodnevno, razgledajte slikovnice skupa dok imenujete i opisujete predmete i boje*
- *Dozvolite djetetu da istražuje svoju okolinu i predmete*
- *Postavite ogledalo djetetu da može da se ogleda i napravite igru od toga*
- *Dozvolite djetetu da samostalno vježba ravnotežu u sjedećem položaju*
- *Pušajte djetetu muziku*
- *Igrajte se “skrivanja” iz vidnog polja (npr. „GDJE JE ____?“ sakrijte se, „EVO GA/JE.“)*

9-12 MJESECI

Pokazatelji tipičnog razvoja djeteta

- Ustaje samostalno (npr. koristi namještaj/predmete/Vas)
- Može samostalno da sjedne,puže
- Stoji samostalno kad se drži
- Iz stojeće pozicije spušta se u sjedeću bez padanja
- Počinje da se kreće držeći se za namještaj
- Uz držanje napravi bar 4 koraka
- Manje slini, osim kad rastu zubi
- Samo se hrani- jede prstima
- Pije iz šolje dok je pridržavate
- Proizvodi puno različitih zvukova (“mamamama”, “babababa”, “dadad”)
- Možda već koristi i jednostavne riječi („tata“, „mama“, „o-o“)
- Razumije “NE”
- Maše “pa-pa”
- Ima razvijen vid recipročne igre (“tebi/meni “dodavanje, “ja-ti-ja-ti” razmjena igračaka/ponavljanje radnje, itd.)
- Pincet hvatom (palac+ kažiprst) počinje uzimati sitne predmete
- Lupa dva predmeta jedan od drugi (čašom o sto, igračkom o igračku, itd.)
- Počinje imitirati učestale radnje odraslih i svrsishodno se koristi predmetima (npr. iz čaše pije, prinosi slušalicu uhu, itd.)
- Voli jednostavne društvene igre kao „Sad ću da te uhvatim!“
- Ima omiljenu igračku
- Pokušava da švrlja po papiru

Šta Vi možete učiniti da potaknete razvoj djeteta

- Igrajte se igara “moj red-tvoj red; prvo ja, pa onda ti”
- Čitajte djetetu svakodnevno, razgledajte slikovnice skupa dok imenujete i opisujete predmete i boje
- Igrajte se igara „sad ću da te uhvatim“, ili „Gdje je_____/ ? Evo ga!“
- Dozvolite djetetu da samostalno vježba ustajanje, padanje, sjedanje, pridržavanje, cupkanje...
- Dozvolite djetetu da rukama istražuje hranu raznih tekstura i da se samostalno hrani
- Imitirajte zvukove koje proizvodi Vaše dijete i podstičite dijete da imitira zvukove koje proizvodite Vi
- Koristite kratke i jednostavne fraze kada govorite djetetu
- Pričajte djetetu dok ga hranite, presvlačite, kupate...
- Ako se dijete ponaša neprikladno, recite jasno “NE”, ali nipošto ne tucite dijete, ne povisujte ton i ne dajite duga objašnjenja
- Ako je potrebno preusmjerenje ka pozitivnim ponašanjima, time-out/ kazna smije trajati samo 30 sekundi do 1 minute! (bez pregovaranja i objašnjavanja)
- Obasipajte dijete pažnjom, vokalnim potkrepljenjem/odobravanjem, ohrabrenjem, poljupcima i maženjem za sva prikladna/željena ponašanja
- Dozvolite djetetu da lupa predmetima o sto ili jednim o drugo
- Sakrijte manje igračke i predmete i podstičite dijete da ih traži
- Pjevajte i puštajte djetetu muziku, dječije pjesmice

12-18 MJESECI

I DO 1,5 GODINA

Pokazatelji tipičnog razvoja djeteta

- Stoji i može da se kreće uz namještaj
- Počinje praviti par samostalnih koraka
- Hoda dok ga držite za jednu ruku
- Penje se po namještaju/većim predmetima
- Imitira odrasle u jednostavnim radnjama (telefon, šolja)
- Progovara bar jednu riječ jasno i funkcionalno (ima vokabular od 1-5 riječi, sem mama, tata, pa-pa)
- Pokušava imitirati riječi koje vi izgovarate
- Pokazuje interes za istraživanje okoline
- Pokazuje strah od novih situacija i nepoznatih ljudi
- Razumije jednostavne usmene zahtjeve/ zahtjeve sa gestikulacijama (npr. "daj" + ispružena ruka)
- Koristi jednostavne gestikulacije za "NE"-mahanje glavom, za "pa-pa"-maše rukom, itd.
- Pokazuje kažiprstom predmete i slike
- Pogleda u tačnu sliku ili predmet kada čuje njegovo/njeno ime
- Pronalazi lako skrivene predmete
- Stavlja stvari u predmete i vadi ih
- Baca loptu u ciljanom pravcu
- Muti kašikom/kutljašom u šerpici
- Otvara slikovnice tvrdih korica
- Dijete zna pokazati bar 3 dijela tijela (nos, stomak, ruka, noga, glava, oko)
- Jede kašikom i pije samostalno (iako prosipa)
- Pomaže tokom oblačenja (npr. ispruži ruku/nogu)
- Svlači cipele, čarape, rukavice (pomaže pri oblačenju/svlačenju)
- Spava preko dana jednom u trajanju od 1 do 3h

Šta Vi možete učiniti da potaknete razvoj djeteta

- *Ako se dijete ponaša neprikladno, recite jasno "NE", ali nipošto ne tucite dijete, ne povisujte ton i ne dajte duga objašnjenja*
- *Ako je potrebno preusmjerenje ka pozitivnim ponašanjima, time-out/ kazna smije trajati samo 30 sekundi do 1 minute! (bez pregovaranja i objašnjavanja)*
- *Obasipajte dijete pažnjom, vokalnim potkrepljenjem/odobravanjem, ohrabrenjem, poljupcima i maženjem za sva prikladna/željena ponašanja*
- *Recite mu da je DOBRO, kada je stvarno dobro, time mu pokazujete šta su to poželjna ponašanja i šta se očekuje od njega*
- *Morate provoditi 4 puta više vremena u potkrepljivanju željenih ponašanja i pokušaja nego u kažnjavanju i preusmjeravanju!*
- *Koristite kratke i jednostavne fraze kada govorite djetetu*
- *Postavljajte jednostavna pitanja*
- *Objašnjavajte vašem djetetu radnje i imenujte predmete, dok ih zajedno radite (npr. "Mama ti sad pere ruke sapunom i vodom, pa ih sušimo peškirom...")*
- *Čitajte djetetu svaki dan, neka dijete okreće stranice (tvrdih korica) i pri tom mijenjajte redoslijed imenovanja/ pokazivanja predmeta u slikovnicama (ja-ti-ja-ti)*
- *Dovršite riječ koju dijete pokuša da izgovori i pri tom je proširite (npr. dijete kaže "A" ili "auto" i pokazuje na "auto", a vi kažete: "Bravo! Jeste, to je crveni auto.")*
- *Igrajte se kockicama, igračkama za umetanje oblika kroz otvore, puzlama i drugim igrama koje podstiču dijete da koristi obje ruke*
- *Dajte djetetu da boji i pokazujte mu kako da crta linije gore-dole i lijevo-desno. (Potkrijepite svaki pokušaj imitacije ovih radnji!)*
- *Učite dijete da pokazuje dijelove tijela*
- *Pjevajte pjesmice koje imaju pokrete uz riječi, te ih radite skupa sa djetetom*
- *Dajte djetetu igračke koje se guraju i vuku, imaju svrsishodne radnje, interaktivne igračke*
- *Igrajte se kuhanja sa djetetom*
- *Budite strpljivi sa djetetom, pustite ga da vježba samostalno hranjenje, oblačenje, svlačenje, itd.*

18-24 MJESECA
1,5 DO 2 GODINE

Pokazatelji tipičnog razvoja djeteta

- Prati jednostavna uputstva, usmene zahtjeve («Donesi jastuk», «Vrati cipele», «Baci u smeće», «Dođi, sjedi» itd.)
- Zna da se igra sa igračkama, svrsishodno ih koristi
- Koristi “pincet” hvat za manje predmete
- Širi vokabular (koristi jasno i funkcionalno bar 10 riječi)
- Počinje da se služi sa po dvije riječi da bi komuniciralo: „Još kekša“, „Mama dođi“, „Nema mace“, itd. (počinje spajati riječi)
- Govori o sebi u 3 licu (Ela hoće, Miki uzme, Ina ljuta sad, itd.)
- Nudi igračke drugima da se uključe u igru
- Igra se jednostavnih igara “pretvaranja” (npr. kobajagi hrani bebū)
- Plaši se nepoznatih ljudi
- Šara samostalno po papiru
- Zna da se penje stepenicama
- Trči, skače i šuta loptu
- Pije iz čaše i jede kašikom samostalno
- Prestaje koristiti flašicu
- Prepoznaje predmete iz svakodnevnice i zna čemu služe, tj. kako se koriste
- Imitira druge
- Ne zaboravlja već naučeno/savladano
- Pokazuje bar 5 dijelova tijela (oko, uho, glava, usta, zubi, noga, ruka, stomak, itd.)
- Primjeti i reaguje kada odgajatelj (mama, tata), odu ili se vrate
- Ispoljava dosta različitih emocija: strah, ljutnju, suosjećanje, krivicu, radost
- Lako se isfrustrira (počinje faza napada bijesa)
- Želi da kontroliše druge, svađa se, opire se, naređuje
- Brani svoje stvari
- Učestvuje u paralelnoj igri (igra se samostalno pored druge djece, ne mora da se pridruži ali i ne kvari tuđu igru)
- Postaje svjesno i pokazuje nelagodnost kada je pelena «puna»
- Sjeda na tutu/WC šolju sa dječijom daskom i koristi WC šolju ako ga odrasla osoba «uhvati» na vrijeme
- Uživa u dječijim pjesmicama i pokušava da ih pjevuši
- Povezuje zvukove/glasanje sa životinjama
- Sparuje jednostavne predmete (čarape sa čarapama, životinje sa životinjama, sliku hrane sa slikom hrane, igračku sa igračkom, itd.)

Šta Vi možete učiniti da potaknete razvoj djeteta

- Djetetu treba sigurna, predvidiva okolina/ svakodnevnica sa jasnom strukturom da bi se osjećalo sigurno i nastavilo s istraživanjem i slobodnim razvojem
- Hvalite i potkrjepljujte dijete za sva željena ponašanja, potrebno im je puno ohrabrenja i odobravanja!
- Čitajte djetetu svaki dan, neka dijete okreće stranice i pri tom mijenjajte redoslijed imenovanja predmeta u slikovnicama (ja-ti-ja-ti)
- Dovršite riječ koju dijete pokuša da izgovori i pri tom je proširite (npr. dijete kaže "A" ili "auto" i pokazuje na "auto", a Vi kažete: "Bravo! Jeste, to je crveni auto." Vježbajte strpljivo izgovor sa djetetom svakodnevno
- Opisujte djetetu emocije koje iskazuje (npr. "Ti si sretna kad si u parku!", "Kako si vesela kada dodje tetka!", itd.)
- Ohrabrujte igre pretvaranja-"kobajagi"
- Ohrabrujte empatiju, suosjećanje s drugima (npr. kada neko dijete plače, ohrabrite dijete da ga/je zagrlji)
- Koristite kratke i jednostavne fraze kada govorite djetetu
- Postavljajte jednostavna pitanja
- Igrajte se šutanja, kortrljanja i bacanja lopte
- Djetetu obezbjedite igračke koje se guraju ili vuku, interaktivne igračke
- Ohrabrujte i podržavajte dijete da koristi čašu da pije i kašiku da jede samostalno, bez obzira koliko se pri tom uprlja
- Pravite balone od pjene da ih vaše dijete hvata i kažiprstom rasprsne
- Igrajte se igračkama koje su svrsishodne (razvoj mašte)
- Pokazujte mu kako da crta linije gore-dole i lijevo-desno, krug. (Potkrijepite svaki pokušaj imitacije ovih radnji!)
- Pričajte djetetu o konceptu korištenja toaleta samostalno i vježbajte kroz igru sjedenja na WC šolji sa dječijim sjedalom ili na tuti/noši
- Ohrabrujte dijete da prepozna kada je mokro/kada ga treba presvući, potkrijepite ga svaki put kada Vam to samostalno komunicira
- Pjevajte dječije pjesmice i brajalice
- Igrajte se igrice glasanja životinja (dijete pogađa «kako/šta kaže krava?» i «ko kaže muuuuuu?»)
- Igrajte se «SPARIVANJA», pokušavajući na razne načine naći šta ide sa čim (Identični predmeti, različiti predmeti iste svrhe, predmeti i slike predmeta, itd.)

24-36 MJESECI
2 DO 3 GODINE

Pokazatelji tipičnog razvoja djeteta

- Kombinuje 2 do 3 riječi i stvara rečenice
- Odgovara na jednostavna pitanja
- Ima funkcionalan vokabular od 50 riječi
- Imenuje učestale predmete/životinje sa slika (pas, maca, medo, auto, sok, kuća, trava, cvijet, drvo, list, kašika, knjiga...)
- Voli igru imitacije odraslih (radnji, igre, riječi)
- Ima interesovanja za slikovnice i samostalno lista slikovnicu tvrdih strana
- Razvija kompleksnu igru i uključuje druge u nju
- Pokazuje zabrinutost/empatiju kada prijatelj plače
- Prati dvosložne usmene zahtjeve (npr. "Pokupi svoje cipele i stavi ih u ormarić!")
- Zna penjati se i silaziti stepenicama uz držanje
- Piše i kopira linije i krugove
- Baca loptu rukama iznad glave
- Samostalno inicira igru, ali je potreban nadzor i pomoć
- Jede samostalno kašikom, a počinje koristiti i viljušku
- Samostalno pere ruke
- Koristi toalet uz pomoć odrasle osobe, a kontroliše potrebu tokom dana (povremeno se dešavaju nezgode)
- Dijete voli da pomaže u izvršenju jednostavnih kućnih poslova
- Pjeva dijelove pjesmica
- Pravilno niže kolutove na štap po veličini
- Zna kako se glasaju životinje
- Dijete sparuje boje (razumije pokazati predmete koji su iste boje)

Šta Vi možete učiniti da potaknete razvoj djeteta

- Igre skrivanja
- Pomozite djetetu da se igra jednostavnim puzlama s oblicima, bojama, životinjama i imenujte svaku puzlu kada je dijete izabere/stavi na prikladno mjesto
- Tražite od djeteta da Vam pomogne da otvara/zatvara vrata/ladice i da lista stranice novina/magazina
- Kada dijete hoda stabilno, tražite da Vam pomogne nositi manje predmete, pospremiti igračke
- Vodite dijete u park ili prirodu da se penje, trči, hoda...
- Igrajte se dobacivanja i šutanja lopte
- Igrajte se kockicama, gradite kule i rušite ih s djetetom
- Koristeći boje, tempere, flomastere, papir pravite s djetetom crteže i predmete, zatim ih okačite po kući da djetetu pokažete da ste ponosni na njegov rad
- Pomozite djetetu da ostvari kompleksnu igru koristeći maštu (napravite šator ili dvorac ispod deke/stola, igra doktora i pacijenta, itd.)
- Potkrijepite dijete svaki put kada uspješno komunicira potrebu i izvrši nuždu (povremene nezgode su dio treninga, ne korite dijete zbog toga)
- Uključite dijete u jednostavne kućne poslove, da Vam pomaže pospremiti, brisati prašinu, usisati, mesti...
- Učite dijete da pjeva dječije pjesmice i brojalice
- Slažite predmete i igračke po veličini, upoznajte dijete sa konceptom manje i veće
- Igrajte se sparivanja boja i oblika. Kada djetetu pokažete crveni predmet, ono može da pokaže/nađe/donese predmet iste boje
- Uvesti u strukturu dana pranje zubića
- I u govoru kada imenujete predmete, dodajte pridjeve plavi autić, zeleni krug, rozi cvijet, mala maca, veliki kamion

36-48 MJESECI

3 DO 4 GODINE

Pokazatelji tipičnog razvoja djeteta

- Imitira odrasle i djecu
- Govori u rečenicama
- Oblači se i skida samostalno
- Razumije koncepte “moje”, “tvoje”, “njeno”, “njegovo”
- Razdvaja se lako od roditelja/staratelja
- Prati kompleksne usmene zahtjeve (2 do 3 komande odjednom)
- Zna imenovati većinu predmeta iz svakodnevice
- Zna reći kako se zove, preziva, koliko godina ima, spol
- Razumije riječi kao što su “na”, “ispod”, “u”
- Zna ime bar jednog prijatelja
- Govori razgovjetno
- Može imati kratak razgovor (npr. 2 do 3 vokalne razmjene)
- Igra se “kobajagi” igara (izmišljenih situacija s lutkama i figuricama)
- Zna zavrnuti/odvrnuti čep/poklopac na predmetima
- Zna otvoriti/zatvoriti vrata samostalno
- Zna prepoznati bar par boja (imenovati bar jednu)
- Razumije koncept “DVA”
- Penje se/silazi stepenicama, jedno stopalo na svaku stepenicu
- Zna voziti tricikl
- Želi se igrati sa drugom djecom
- Niže perle/makarone
- Siječe makazama po liniji
- Insistira da radi stvari samostalno
- Zakopčava veliku dugmad
- Koristi kašiku, viljušku i salvetu kada jede
- Može prestati da spava preko dana, mozgu poslije 3 godine san preko dana nije neophodan
- Samostalno pere i briše ruke
- Riječima komunicira potrebu da ide u WC (povremeno se dešavaju nezgode)
- Recituje, zna nekoliko dječjih pjesmica
- Navodi suprotnosi kada ga pitate «Šta je suprotno od ____?» (vruće-hladno, voli- ne voli, mali-veliki, dan-noć/mrak, mokro-suho, itd.)

Šta Vi možete učiniti da potaknete razvoj djeteta

- *Vodite dijete da se igra u grupama s drugom djecom*
- *Razgovarajte o emocijama s Vašim djetetom*
- *Podstičite dijete da imenuje/prepozna emocije u slikovnicama i u pravim prilikama*
- *Postavite jasna pravila i ograničenja za Vaše dijete i budite dosljedni u njihovoj primjeni!*
- *Ako dijete prekrši pravila, možete tražiti time/out da sjedi u stolici, od 30 sekundi do 1 minute! Ali, isto tako je jako bitno da potkrijepite i praćenje pravila i svaki put naglasite i poslušnost!*
- *Da bi vježbalo memoriju, dajte djetetu da prati složenija uputstva (npr. "Idi u svoju sobu i donesi svoju kapu i šal!") Čitajte s djetetom svakodnevno i imenujte predmete na slikama, postavljajte jednostavna pitanja i podstičite imitaciju Vašeg govora-rečenica*
- *Crtajte linije i oblike sa svojim djetetom, jednostavnu ljudsku figuru „čiča Glišu“*
- *Igrajte se igara sparivanja/pronalazjenja istog i memorije*
- *Igrajte se brojanja svega i svačega*
- *Dajte djetetu aktivnosti koje slobodno može da izabere i samostalno izvrši (do 5 minuta) – jednostavne puzzle, kockice, plastelin, bojenje, igračke, te da ih samostalno pospremi*
- *Ne tjerajte dijete da spava preko dana ako mu to nije potrebno, mozgu nakon 3 godine san preko dana nije neophodan za razvoj*
- *Ohrabrujte dijete da samostalno pere i briše ruke, pere zube*
- *Recitujte i pjevajte dječije pjesmice*
- *Pričajte djetetu priče i ohrabrujte ga da učestvuje u prepričavanju, pogađanju ishoda priče*
- *Igrajte se igre suprotnosti. Npr. «Beba je mala, a ti si _____», «Slon je veliki, a leptir je _____», ili «Šta je suprotno od dan/noć?», «Šta je suprotno od slatko/slano/kiselo/gorko», itd.*
- *Tražite da Vam dijete opiše predmete i radnje u okolini*
- *Upoznajte dijete sa konceptom vremena: danas, juče, sutra, ujutru, naveče...*
- *Učite dijete da pospremi svoje igračke, kutak, sobu*

48-60 MJESECI

4 DO 5 GODINE

Pokazatelji tipičnog razvoja djeteta

- Govori gramatički tačno i razgovjetno koristeći 4 do 5 riječi u rečenicama
- Koristi buduće vrijeme u govoru.
- Prati 3 NEVEZANA usmena zahtjeva bez gestikulacije (Npr. «Daj mi olovku, otvori vrata i baci papir u kantu», «Tapši rukama, ustani, skoči», bez pokazivanja)
- Razumije riječi «ISPOD, IZMEĐU, NA SREDINI»
- Zna imenovati bar 5 boja. (Npr. «Koje boje je ova lopta/olovka/majica?»)
- Zna brojati «napamet» 1-10
- Zna imenovati brojeve 1, 2, 3
- Imenuje drugove i drugarice
- Zna odgovor bar na neka od pitanja o ličnim informacijama: Ime, prezime, broj godina, grad u kom živi, broj telefona, spol (dječak/djevojčica)
- Penje se i spušta toboganom samostalno
- Stoji na jednoj nozi samostalno bar 5 sekundi (dajte djetetu bar 2 ili 3 šanse)
- Skače sa obje noge samostalno unaprijed
- Kopira oblike držeći olovku pravilno
- Dijete zna nacrtati čovjeka (dječaka/djevojčicu) sa bar 4 dijela tijela
- Kopira svoje ime napisano velikim slovima
- Niže sitne perlice
- Spretno reže makazama
- Pere ruke sasvim samostalno. Koristi sapun i osuši ruke peškirom/papirom
- Samostalno pere zube (Vi možete pregledati, malo pomoći)
- Samostalno koristi toalet u svim situacijama
- Pospremi za sobom (svoju sobu, krevet, igračke...)

Šta Vi možete učiniti da potaknete razvoj djeteta

- Podstičite kompleksniji govor i razgovor. Sa strpljenjem saslušajte dijete i odgovorite mu, objasnite koncepte i dešavanja oko njega, postavljajte pitanja
- Potkrijepite dječije postavljanje pitanja, uvijek odgovorom i pažnjom
- Crtajte dječaka/djevojčicu sa djetetom, pomozite mu da širi kompleksnost svog crteža
- Igrajte se igara brojanja i prebrojavanja, uvedite koncept manje- više
- Pokazujte brojeve i slova djetetu i imenujte ih u slikovnicama, pišite ih na papiru, ohrabrujte dijete da ponavlja za Vama
- Pišite dječije ime i pokazujte djetetu i imenujte sva slova u imenu
- Učite i ohrabrujte dijete da se samo oblači, pere ruke i zube
- Igrajte se nizanja perlica, sitnijih makarona
- Sijecite oblike i lijepite ih sa djetetom (igra kolaž aktivnosti)
- Igrajte se zakopčavanja i otkopčavanja dugmadi, kao vježbice za finu motoriku
- Ohrabrujte i potkrepljujte dijete da postavlja pitanja sa «Šta, gdje, kada, ko»
- Dajte djetetu što više prilika da se igra sa drugom djecom
- Igrajte se strukturiranih igara sa tablom, kockicama, karticama i pravilima (Npr. «Ne ljuti se čovječe», «Memorije», «Dječijih domina», itd.)
- Potstičite kreativnu igru sa različitim materijalima
- Radite na ličnim informacijama da Vaše dijete zna odgovor na sva pitanja (ime, prezime, imena roditelja, broj telefona, adresa...)
- Tražite da Vam dijete opiše predmete i radnje u okolini
- Upoznajte dijete sa konceptom vremena: danas, juče, sutra, ujutru, naveče...
- Učite dijete da pospremi svoje igračke, kutak, sobu
- Zahtjevajte da dijete pospremi za sobom poslije igre ili aktivnosti
- Organizujte igračke po kategorijama (slikovnice sa slikovnicama, autići sa autićima; sve ima svoje mjesto)

60-72 MJESECA
5 DO 6 GODINA

Pokazatelji tipičnog razvoja djeteta

- Koristi pune rečenice da komunicira jasno (4 do 6 riječi u nizu)
- Može Vam jasno ispričati/prepričati neki događaj
- razumije i koristi komparaciju u govoru / kraće, duže, teže, lakše...
- Prati linije olovkom
- Zna nacrtati čovjeka
- Piše svoje ime
- Broji samostalno do 15
- Zna imenovati sve osnovne boje
- Zna imenovati i nacrtati osnovne oblike (pravougaonik, srce, krug, kvadrat, oval, trougao...)
- Potpuno samostalno koristi toalet (i obriše se)
- Skakuće na jednoj nozi
- Igra se društvenih igara sa djecom
- Razumije godišnja doba i njihove karakteristike, te kako utiču na naš život (Npr. Ljeti je vruće, ljeti se kupamo/idemo na more/nosimo šorc, itd. Zimi pada snijeg i hladno je, tada nosimo kapu i rukavice...)
- Veže pertle (ili bar pokušava)
- Razumije koncept vremena (sate, jutro, noć, itd..)

Šta Vi možete učiniti da potaknete razvoj djeteta

- *Ovaj razvojni period se odlikuje fokusom na radu na pripremi za školu i razvijanju predškolskih vještina i sve većeg osamostaljivanja*
- *Zahtjevajte od djeteta sve veću odgovornost i učite ga samostalnosti, odgovornosti i šta se očekuje od njega u različitim situacijama*
- *Kupite djeci bojanke i različite radne listove ili ih sami napravite i ohrabrujte i potkrepljujte dijete da sjedi, razvija pažnju i strpljenje, vježba korištenje olovke i pokušava rješavanje zadatih radnih listova kao što su:*
- *Pronalazak puta iz labirinta, povezivanje slika linijama, spajanje tačkica, praćenje linija, kopiranje oblika, slova, brojeva, brojanje/prebrojavanje, zaokruživanje, prekrizavanje, podvlačenje, identifikacija suprotnosti, bojenje, sastavljanje sekvence događaja, crtanje na temu itd.*
- *Zahtjevajte sve veću samostalnost u dnevnim rutinama: wc, hranjenje, oblačenje, skidanje, pospremanje igraćaka/aktivnosti, održavanje organizacije prostora i ličnih stvari/ igraćaka*

** Ne zaboravite, ovo su samo razvojne norme po kojima se većina djece razvija, no svako dijete je individua i prati svoje norme.*

RAST I RAZVOJ DJETETA KROZ PET RAZVOJNIH OBLASTI

Razvoj djeteta se prati kroz pet osnovnih razvojnih oblasti:

1. **Socio-emotivni razvoj** je sposobnost prikladnog izražavanja emocija u društvenim situacijama koji počinje sa reagovanjem na glasove zatim prisutnost staratelja, te razvijanjem svijesti o sebi i drugima. potom, dijete razvija širok spektar emotivnih reakcija koje prikladno koristi u društvenim situacijama i kao odgovor na dešavanja iz okoline.
2. **Govor/Komunikacija** koji počinju sa reagovanjem na zvukove i reagovanjem na ljudski govor kroz ispunjavanje vokalnih zahtjeva drugih, do razvoja eha (ponavljanja riječi za drugim) i gestikulacije za komuniciranje (pokazivanje prstom), te do potpunog razvoja jasnog govora.
3. **Kognitivni razvoj** je sposobnost snalaženja i učenja kroz životne situacije. Razvoj kognitivnih sposobnosti počinje sa praćenjem i reagovanjem na dešavanja iz okoline. Nastavlja se istraživanjem iste i učenjem putem pokušaja i pogreške, uzroka i posljedice, i konstatnim razvijanjem opštih znanja.
4. **Motorni razvoj (krupna i fina motorika)** od prevrtanja sa boka na leđa do puzanja, hodanja, šutanja lopte, te kupljenja manjih igračkaka, bacanja lopte, držanja olovke, igranja kockicama, manipulacije dugmadima i rafješlusima, itd.
5. **Samopomoć/briga o sebi** od držanja flašice, samostalnog hranjenja i korištenja pribora za jelo, samostalnosti u toalet rutini, svlačenja i oblačenja, do opšte lične higijene.

RAZVOJNA KAŠNJENJA

Razvojna kašnjenja su blaga odstupanja od razvojnih normi u bilo kojoj od pet razvojnih oblasti. Ova kašnjenja se često sama od sebe izgube, dijete jednostavno nadoknadi zaostatak kroz igru u podsticajnoj okolini, ili uz blagi ciljani razvojni podsticaj. Ključ je stvoriti stimulativnu okolinu kod kuće, da se sa djetetom puno komunicira, da mu se čita i dozvoli da istražuje samostalno okolinu, te da se podstiče dječija samostalnost i učenje kroz pokušaje/pogreške i konstatnu repeticiju (ponavljanje).

RAZVOJNI POREMEĆAJI

Razvojni poremećaj je svaki zapažen zaostatak u razvoju tj. atipičan razvoj i odstupanje od razvojnih normi u poređenju sa vršnjacima tipičnog razvoja i može biti:

- Atipičan razvoj bez određenog specifičnog uzroka
- Atipičan razvoj prouzrokovan zdravstvenom dijagnozom

CRVENO SVJETLO-ZNACI DA MOŽDA "NEŠTO NIJE U REDU"

konsultujte se sa pedijatrom ako:

1. Sa punih godinu dana

- Beba ne počinje da "brblja" (bababa, tatata, mamamam) sa 12 mjeseci
- Ne održava kontakt očima i izbjegava gledati u lica
- Ne odaziva se i ne okreće se prema glasovima sa 9 mjeseci i više
- Ne progovori ni jednu riječ sa 16 mjeseci
- Ne pokazuje prstom šta želi sa 18 mjeseci

2. Sa pune dvije godine

- Ne kombinuje 2 riječi sa 2 godine
- Gubi ili ne razvija govor i socijalizaciju
- Ne pokazuje interes za istraživanje okoline
- Nekad vam se čini da dijete "ne čuje"
- Ne zna svrhu svakodnevnih predmeta (npr.: česalj-češljanje, telefon-prinosi uhu, čaša-pretvara se da pije, itd.)
- Ne prati jednostavne usmene zahtjeve (npr.."dođi", "daj", "donesi", "izvadi", "otvori", itd.)

*Ako primijetite neke od navedenih simptoma/
ponašanja (i nakon treće godine života ili
kasnije) javite se svom pedijatru:*

3. Sa pune tri godine

- Ne interesuju ga/je druga djeca
- Ne može zadržati pažnju na zadatim aktivnostima, igri, dešavanjima
- Ne zna se igrati igračkama
- Opsesivno reda igračke ili druge predmete iz okoline
- Čudna repeticija određenih ponašanja, neobično korištenje tijela (lepršanje rukama, hodanje na prstima, zagledanje ruku i prstiju, igranje prstićima, pokrivanje ušiju, stavljanje prstiju u uši, konstatno ljuljanje ili vrtenje u krug, griženje ruku/prstiju, itd.)
- Opsesija određenim radnjama ili predmetima (opsesija vodom, svjetlima, ventilatorima, svjetlucavim predmetima, vrtenjem poklopaca, otvaranjem/zatvaranjem vrata ili ladica, itd.)

JOŠ NEKOLIKO SAVJETA O RODITELJSTVU:

1. Roditelj je PRVI i CIJELOŽIVOTNI UČITELJ svom djetetu!
2. Obasipajte dijete pažnjom, vokalnim potkrepljenjem/odobranjem, ohrabrenjem, poljupcima i maženjem za sva prikladna/željena ponašanja. **POHVALITE DIJETE KADA JE DOBRO**, naglas primjetite, reagujte kada uradi nešto što je prikladno, ono što želite očekujete od njega, **A NE SAMO KADA RADI NEŠTO NEPRIKLADNO, NEŽELJENO!**
3. Osnovna pravila kod odgoja djece su da se djeci kontinuirano pruža pozitivna pažnja i povratne informacije u vidu pohvale ili korekcije i modifikacije ponašanja koja nisu prikladna, kako bi ona bila svjesna šta čine korektno i šta se od njih očekuje, kako slijedeći put da se ponašaju u istoj ili sličnoj situaciji. **(PAŽNJA: korekcija i modifikacija nije isto što i kazna! Djeci treba dati MODEL kako se treba ponašati kada pogriješi**
4. Djeci je potrebno da znaju predvidjeti šta se od njih očekuje i kada. Jasne rutine i dosljedna organizacija dana/noći (rutina i obaveze prije spavanja, spavanje, kupanje, obroci, itd.) ih umiruje i smanjuje nervozu i strah od nepoznatog. Djetetu treba sigurnu, predvidiva okolinu/svakodnevnica sa jasnom strukturom da bi se osjećalo sigurno i nastavilo s istraživanjem i slobodnim razvojem.
5. Dosljednost je jedna od najbitnijih i najtežih stvari za roditelje. Kada djetetu nešto obećate ili ga uslovite (ako ne pojedеш supu, nećemo ići u park), jako je bitno da ste dosljedni. Time učite Vaše dijete šta da očekuje i kako da se ponaša.
6. Svako dječije ponašanje je ojačano/potkrepljeno/odobreno (te će se ponoviti u istoj ili sličnoj formi) ili pak oslabljeno (neće se ponoviti, postupno će izostati) **sa konsekvencama/povratnim informacijama** (ono što slijedi svaki dječij akt, radnju, ponašanje) koje se djetetu daju svakodnevno, kroz način odgoja. Ako neku radnju potkrijepite (dati djetetu pažnju bez obzira pozitivnu ili „negativnu“) to će se ponašanje ponoviti. Npr. ako dijete ponovi psovku (iako apsolutno ne zna šta te riječi znače), a Vi na to reagujete (nasmijete se ili korite dijete), Vi ste to ponašanje (psovanje) obasuli pažnjom – potkrijepili, te će se ponoviti. Sve što dijete radi, radi da bi zadobilo neki vid pažnje (Vašu reakciju).

7. **IZBJEĞAVAJTE** pričati u prisustvu djeteta bilo šta negativno što je uradilo taj dan, TAKVE STVARI PRIČATI SAMO KAD SMO SIGURNI DA DIJETE NE MOŽE ČUTI! Ako pažnju obraćamo samo na loše stvari, dajemo djetetu na znanje da je loše ponašanje put da pridobije pažnju odrasle osobe, a za djecu je često i **NEGATIVNA PAŽNJA poželjna jer je ipak PAŽNJA!**
 8. Dijete, tj. čovjek uopšte, najbolje reaguje na pozitivne konsekvence (pozitivne posljedice koje prate neku radnju, kao što su odobravanje, pohvala, osmjeh, “nagrada”, roditeljska i pažnja bliskih osoba) i tako najbrže uči, jer dobije jasnu potvrdu da je ponašanje bilo prihvatljivo i/ili poželjno i da ga može/ treba ponoviti.
 9. KAZNA nema dugotrajnog efekta na promjenu ponašanja i ne uči dijete novu vještinu ili novo znanje (sem agresivnosti). Mnogo je efikasnije potkrijepiti zamjensko ponašanje, pokazati djetetu šta očekujete od njega i kako, te kad to uradi, potkrijepiti ga. Samim tim ste ga nešto naučili, a neželjeno ponašanje će vremenom nestati (ako mu ne budete pridavali pažnju).
 10. Američka asocijacija pedijataru preporučuje da djeca do 2 godine NE gledaju TV uopšte jer im to odvraća pažnju od potrebne podsticaje za razvoj (socijalizacije i razvoja govora). TV ne pruža povratnu informaciju niti je interaktivna, a djeci u ranoj razvojnoj dobi je interakcija najpotrebnija.
 11. Roditelj treba četiri puta više vremena da provede u potkrepljivanju željenih ponašanja i pokušaja nego u kažnjavanju i preusmjeravanju da bi dijete naučilo prikladna ponašanja, da bi to bio dobar odgoj.
 12. Obroci trebaju biti fokusirani na osamostaljivanje pri hranjenju i unošenje svih grupa hranjivih namirnica. Moraju biti uspostavljena jasna pravila oko vremena, lokacije i očekivanih ponašanja za stolom.
- **POTKREPLJENJE:** *maženje, pohvala, osmjeh, poljubac, šakiljanje, igračke, slatkiš, zagrljaj, pažnja, igra, vokalno odobravanje (bravo, to! nabaci pet, super, fantastično i sl.).*
 - **VAŽNO:** *Iz perspektive djeteta, roditeljska pažnja je uvijek pozitivna konsekvencija, čak i kad je ona prijekor (kažnjavanje, pregovaranje, “ruženje” i objašnjavanje). Djeca sve to često interpretiraju samo kao znak pažnje, i u suštini potkrepljenje, te nauče da koriste neprikladna ponašanja (vrtištanje, bacanje, bježanje, udaranje, psovanje, itd.) da bi ostvarili interakciju s roditeljima i privukli njihovu pažnju. Zato neprikladna ponašanja treba ignorisati, pažnja će izazvati njihovo ponavljanje!*

KAKO UČITI KROZ IGRU:

VI →

DIJETE →

VI

Pokupi igračke!

Dijete pokupi igračke.

SUPER! BRAVO!

Šta kaže krava?

“MUUUUU”

Kako fino slušaš!

Daj mi čašu!

Dijete dodaje čašu.

Nabaci 5!

Baci ovo u smeće!

Dijete odlazi i baca.

Pomilovati dijete.

Nacrtaj kuću!

Dijete crta kuću.

Nasmijati se djetetu ili klimnuti glavom

Dođi i sjedi za sto!

Dijete dolazi i sjeda.

”Sad možeš gledati crtić!”...

Dijete treba da se samo zabavi.

Dijete uzima igračke i igra se.

KAKO RADITI SA DJETETOM: OBRAZAC UČENJA SA POTKREPLJENJEM

VI →

Daj mi čašu!

DIJETE →

Dijete ne reaguje ili
dodaje tanjir.

VI

Ponoviti zahtjev
jedan put i skupa sa
djetetom uzeti čašu.

“Šta kaže krava?”

BEEEEEE

Ponoviti pitanje i dati
model “MUUU” da
dijete ponovi.

Dođi i sjedi za sto.

Dijete nastavlja sa
igrom.

Ponovite zahtjev
i navesti dijete da
sjedne za sto
(bez daljeg
razgovora).

KAKO RADITI SA DJETETOM: OBRAZAC UČENJA SA KOREKCIJOM

KAKO SVAKODNEVNE SITUACIJE PRETVORITI U PRILIKE ZA UČENJE

Svaka životna situacija je šansa za učenje! Koristite situacije kao što su:

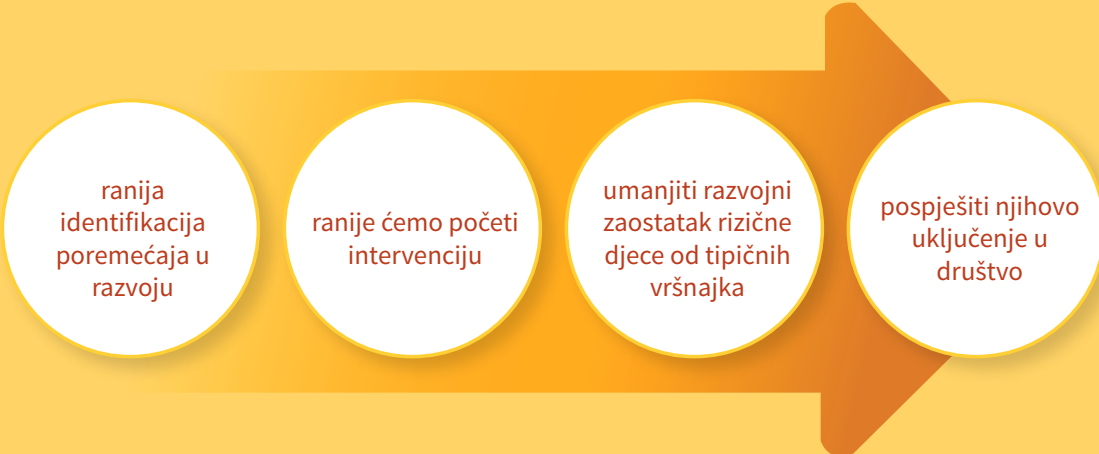
- **odlazak u samoposlugi** da identifikujete boje (“koja je ovo boja?”, “donesi mi nešto plavo”), brojeve, vježbate praćenje vokalnih zahtjeva (poslušnost), razvijate imitaciju kod svog djeteta (guranje kolica, prikupljanje namjernica, čekanje u redu, pakovanje, plaćanje, itd.).
- **pranje veša** da identifikujete boje, učite sortiranje i sparivanje garderobe (po vrsti, boji, vlasniku, veličini: čarape s čarapama, majice s majicama, crveno s crvenim, tatino s tatinim, itd.), imitaciju, praćenje vokalnih komandi (“Stavi sve čarape u korpu!”, “Pokupi sve!”, “Daj mi pantalone!”, itd.).
- **kuhanje** da razvijate imitaciju (“prvo ja, gledaj me, pa ti”: rezanje, pranje, mješanje, sipanje, itd.), pažnju, učite boje, imenovanje hrane, sparivanje (“Stavi jagodu sa jagodom!”, “Stavi jabuku sa voćem!”), praćenje vokalnih komandi (“Donesi mi mlijeko!”, “Vrati mlijeko u frižider!”, “Stavi u sudoper!”, “Donesi mi kašiku!”, “Pokaži mi paradajz!”, “Gdje je zdjela?”).
- **presvlačenje/kupanje** da učite pokazati dijelove tijela, imenovati dijelove tijela i predmete koji se koriste u ovim aktivnostima, praćenje vokalnih komandi tokom ovih rutina, vokalnu imitaciju, imitaciju s predmetima i imitaciju s dijelovima tijela “Uradi ovo”: (protrljate kosu), “sad ti”: (dijete imitira tu radnju) “Uradi ovo”: (potopite patkicu), “Sad ti”: (dijete uradi isto), “Uradi ovo”: (razmažete kremu, plješćete po vodi, pokrijete oči rukama, itd.).
- **Igra tijestom** - Dijete na interesantan način može razvijati finu motoriku šake kroz igre tijestom. Možete zamijesiti tijesto zajedno sa djetetom i pokazati mu kako da ga gnjavi, reže, oblikuje. Korisna aktivnost je staviti npr. zrno graška ili graha u tijesto i pokazati djetetu da ga treba pronaći svojim prstima. Sama ova igra je često potkrepljenje ali ukoliko nije možete staviti umjesto zrna graška ili graha sitnu bombonu ili komadić čokolade koju dijete jako voli i može ga pojesti kao nagradu.

ZAŠTO JE BITNA RANA INTERVENCIJA?

Najvažniji faktori vezani za bolju prognozu za djecu sa ASD i svim razvojnim poremećajima su rana identifikacija i prikladna rana intervencija. Dokazano je da intenzivni edukativni tretmani u ranoj razvojnoj dobi (2 - 4 g.) uzrokuju dugoročne pozitivne efekte na sveukupan dalji razvoj djeteta.

Intervencija u ranim razvojnim stadijima ima najveću šansu umanjenja kratkotrajnih i dugoročnih posljedica koje razvojne poteškoće i poremećaji imaju na život djeteta i porodice.

Što ranije identificiramo poremećaje u razvoju, ranije ćemo početi intervenciju, čak i ako još nemamo uspostavljenu dijagnozu, i tako dobiti bolje rezultate, umanjujući razvojni zaostatak rizične djece u odnosu na tipične vršnjake i pospješujući njihovo uključenje u društvo!

ranija
identifikacija
poremećaja u
razvoju

ranije ćemo početi
intervenciju

umanjiti razvojni
zaostatak rizične
djece od tipičnih
vršnjaka

pospješiti njihovo
uključenje u
društvo

Štampanje ove publikacije podržano je kroz projekat "Podrška trajnim rješenjima Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma" koji finansira Evropska unija.

Ova publikacija je urađena uz pomoć Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost prof. dr. Nirvane Pištoljević i ni u kom slučaju ne predstavlja stanovišta Evropske unije

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

Bosna i Hercegovina

unicef

zajedno za djecu

Support to durable solutions of Revised Annex VII Dayton Peace Agreement Implementation Strategy
Podrška trajnim rješenjima Revidirane strategije za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma